

Александар МАТКОВСКИ и Кемал АРУЧИ

МАКЕДОНИЈА ВО ХРОНИКАТА SANAIF UL—АНВАР ОД МУНЕЦИМБАШИ

(1363—1499)

Биографијата на Мунецимбаши

Неговото право име е Ахмед-ефенди, син на Лутфулах-ефенди од Ерегли, во областа Караман во Мала Азија. Неговиот татко бил во дервишкиот ред Мевлеви и како таков дошол во Солун каде му се родил синот Ахмед во 1631 година. Во Солун го започнува учењето и зема лекции кај учениот Абдула-ефенди кој бил муфтија во тој град. Во Солун завршил тефсир и хадис, а потоа цели 15 години служеше и учеше во мевлевихането во Истанбул кај учениот шејх Халил Деде. Потоа се посветил на астрологијата и астрономијата и учел кај астрономот Мехмед Челеби. Околу 1667/68 година станал главен астролог во султанскиот двор и така го добил името Мунецимбаши што значи главен астролог. Под ова име е и познат во турската историографија. Во ноември 1675 година бил примен во султанската свита како мухасиб на падишахот. Во 1687 година паднал во немилост и бил протеран во Египет. По неколку години отишол во Мека каде служел како шејх во тамошното мевлевихане. Околу 1693/94 година отишол во Медина каде останал цели седум години, а потоа во 1700/1 година се вратил пак во Мека каде и умрел во февруари 1702 година и е погребан до гробницата на Хатиџе, сопругата на Мохамеда.¹

¹ За биографијата на Мунецимбаши користени се следниве трудови: Gökbilgin, Münecim başı, İslam Ansiklopedisi, cüz 89, İstanbul 1960 str. 801—806; Babinger, Die Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre Werke, Leipzig 1927, str. 234—235; Mihail Guboglu, Cronici turcești privind țările Române II, București 1974, 231—233; M. Süreya, Sicill-i osmani, 232; Enver Koray, Türkiye tarih yayınları bibliografyası 1729—1955, İstanbul, 1959, str. 41.

По Катиб Челеби, Мунеџимбаши е најрепрезентативната личност на турската историографија од втората половина на XVII век. Тој бил енциклопедиски образован, бидејќи покрај со астрологија и астрономија, се занимаваше и со литература, поезија, музика, геометрија и историја. Заслужува да биде спомената една негова музичка композиција наречена Хасија, а е во врска со коментарот на Коранот од Бајдави, потоа една Летаифнама, т.е. една колекција од преведени арапски анегдоти создадена од Убаи-и Закани. Тој напишал и еден турски диван, т.е. збирка на поезија што му обезбеди едно многу важно место во турската средновековна литература. Тој е автор на едно дело од областа на геометријата и друго дело од областа на теоретската музика. Во последните години од својот живот Мунеџимбаши создаде едно важно историско дело на арапски јазик под наслов *Samī al-duḡval*. Тоа е општа историја базирина на над 70 арапски, турски и персиски извори кои се сега во најголем дел или загубени или уште непронајдени. Оригиналните ракописи од Џами ал дувал не се загубени како се мислеше во XVIII век, бидејќи се пронајдоа во библиотеката на џамијата на Селим II во Одрин, а друг таков негов ракопис пронајден е и во библиотеката на музејот во Топкаписарај во Истанбул. Потоа пронајдени се и многу други ракописи од ова негово дело, како на пример, во Каиро и во Виена. Еден убав список на неговите пронајдени ракописи ни остави Hammer во неговата *Histoire de l'Empire Ottomane*, Paris 1839, XIII, страна 359. Едно убаво презентирање на делата на Мунеџимбаши направи и професорот на Истанбулскиот универзитет Tayyib Gokbilgin во неговата статија во *Islam Ansiklopedisi*, s. 86, Istanbul 1960, стр. 801—806. Неговите дела на арапски јазик не биле многу познати во Турција сè додека поетот Ахмед Недим во 1720 година не го објави неговото дело *Sahāif ul-ahbār* на турски јазик. Ова дело потоа стана многу популарно и повеќе пати било објавувано и ова придонесе многу за неговото распространување во научниот свет. Сахаиф ул-ахбар претставува општа историја на исламскиот свет. Во ова дело Мунеџимбаши е под влијание на старите исламски историчари како што биле Рашид ел Дин (умрел 1316), Гафари, Мирхаванд и други. Ова историско дело е по моделот на сличните арапски дела; материјалот е поделен по династии и е во три книги. Во првиот том ги обработува почетоките на исламот и историјата на Мохамеда како и историјата на некои позначајни европски династии, во втората книга ги дава муслиманските династии, а третата книга е посветена на историјата на Татарите и Османлиите. Во уводот авторот цитира многу историски извори, од

кои еден голем дел од нив се или загубени или уште непронајдени. За нас е важен оној дел каде се обработува историјата на Османската династија, почнувајќи од првиот султан Ертогрул па сè до Мехмед IV (1648—1687). Овој дел е опширен и се базира на голем број малку познати историски извори. За поста-риот период се служел со историите на Мехмед Нешри, Хоџа Садедин, Катиб Челеби и други. Најоригинален му е делот за XVII век кога авторот бил современик и сведок на многу исто-риски настани. Ова историско дело, пишувано во заточение, а не по наредба на султанот, се карактеризира со објективно презентирање на историските факти. Тој е еден од ретките турски историчари, кој не се ограничил со опишување само на политичката и воената историја, туку се обидува да даде и некои социјални аспекти како и важни стопански податоци. Во опишувањето на настаните оди до 1672, а во некои ра-кописи до 1678 па и 1683 година. Почнувајќи од XIX век, фраг-менти од ова дело биле преведувани на германски, руски, ан-глиски и на други јазици. По Втората светска војна делови од ова дело преведени се на албански² и романски јазик³, и тоа оние делови што се однесуваат на нивната историја.⁴

Во трудот Сахаиф ул ахбар дадени се податоци што се однесуваат и на нашата историја. Така, има вжни податоци за турското навлегување во Македонија и за заземањето на поод-делни македонски градови. Дадено е времето кога и како се преземени тие градови. Накртко се опишува Маричката битка 1371 година, се даваат податоци за бунтот на шејхот Бедредин, за буната на Дузме Мустафа, за отпорот на Секендер-бег, за освојувањето на Света Гора и островот Тасос и друго.

Податоците што се однесуваат на Македонија и соседни-те области земени се од Münecsimbaşı Ahmet Dede, Münecsim- başı tarihi I, II, преведена од арапскиот оригинал кој носи наслов Shaif-ul-ahbar fi vekayi-ül-a'sar, а во превод од İsmail Erünsal. Книгата е издадена во Истанбул во издание на изда-вачката кука Tercuman 1001 temel eser, на новотурски без да е означена годината на изданието.

Фрагменти од ова историско дело што се однесуваат на Македонија за периодот од 1363 до 1499 година се:

² Selami Pulaha, Lufta Shqiptaroüturke ne shekullin XV, Tirane 1968, str. 310—318.

³ Guboglu c. d. str. 231—275.

⁴ Сите податоци за неговата научна и писателска дејност земени се од веќе цитираната литература.

Освојувањето на Пловдив

Неговото величество (Султанот Мурат) Худавендиџар⁵ го остави војсководецот Лала Шахин-паша⁶ во Одрин⁷ и му нареди да го освои градот Пловдив и околните места. Заминувајќи преку Галиполе, самиот владетел допатува во Брусa. Во 765 година⁸ Лала Шахин — паша изврши напад на Пловдив. Командантот на Пловдив, проколнатиот Филисболу,⁹ отпрвин се затвори во тврдината, по извесно време инатење побара милост и, предавајќи ја сета своја земја, отпатува кај деспотот, суверенот на Србите. Тврдината на Пловдив се освои во 765 година.¹⁰ Лала Шахин — паша, по носителите на радосната вест, на падишахот му испрати една петтина од воениот плен¹¹ (I — 105).¹²

Битката „Срф сандуџи“.¹³

Командантот на Пловдив се жалеше од муслиманите кај српскиот деспот и му побара помош. Земајќи помош од владетелите на Босна, Влашка и Унгарија, српскиот деспот подготви голема војска и тргна кон Лала Шахин — паша, кој се наоѓаше во Одрин. Лала Шахин-паша побара пак помош од падишахот, но пред да му пристигне помошта, неверниците пристигнаа во Одринското Поле. Бидејќи исламската војска беше многу малубројна, Лала Шахин-паша остана зачуден. Срамејќи се и од бегство, тој во однос на оваа работа ги консултира војководците. Потоа, со цел да ја извиди положбата на

⁵ Мурат I, турски султан од XII 1359 до 15. VI 1389. Бил убиен во Косовската битка. Имал назив худавендиџар што на персиски значи владар, монарх, крал.

⁶ Лала Шахин-паша бил лала, т.е. воспитувач на Мурат I. Еден од најраните турски војководци. Кога Мурат I станал султан, Шахин-паша бил одреден за беглербег на Румелија, потоа станал везир.

⁷ Одрин од Турците бил заземен во 1363 година. Турските војководци Лала Шахин и Хаџи Илбеки го зазеле Одрин и веднаш стана престолнина на Мурат I.

⁸ Меѓу 10. X 1363 и 27. IX 1364 година.

⁹ Се мисли на командантот на Пловдив.

¹⁰ Меѓу 10. X 1363 и 27. IX 1364 година.

¹¹ Една петина од целиот воен плен, што задолжително се давал на султанот, се викал на арапски хумус, на персиски пенч и на турски бешлик. Сите три термини биле во употреба. Останатите 4/5 се делеле меѓу борците — учесници во борбата.

¹² Првата римска цифра го означува томот, а втората арапска цифра ја означува страната од турскиот текст од каде што е извршен преводот.

¹³ Турските хроничари, што ја опишувале Марицката битка, ја наречувале „Срф сандуџи“ — српски сандак (мртовечки), т.е. српска погбија. Марицката битка била на 26 септември 1371 година меѓу прилепскиот Крал Волкашин и серскиот деспот Угlesh од една страна и турските војски од друга страна. Волкашин и Угlesh биле поразени и загинале во бојот.

непријателот, на чело на еден дел од војните сили го испрати војсководецот Хаџи Илбеј¹⁴ кон главниот штаб на неверниците. Кога Хаџи Илбеј пристигна (близу) главниот штаб на непријателот, виде дека тие се многубројни, како црни дамки на бел слон и разбра дека е тешко да се спротивстави. Но кога по некое време ја извиде положбата на неверниците, установи дека се наоѓаат во една голема непретпазливост. Осложувајќи се на својот бог, реши да изврши ненадеен ноќен напад. Војните сили со кои располагаше, ги подели на четири водови и ги испрати од четирите страни на непријателскиот главен штаб.

Во една темна ноќ, кога повеќето од немуслиманските сили беа опиени и исцрпени, тропачки на тапани, со извици, „телили“ и „текбири“¹⁵, муслиманите извршија напад од четирите страни. Врз неверниците беше дигнат голем шум, тие се судрија едни со други. Некои од нив, бегачки се удавија, а мнозина беа убиени. Кога се раздени, во нивниот штаб не остана ниту едно живо битие. Шаторите, воената опрема и сета муниција останаа на бојното поле. По овој ден, ова место, каде беа разбиени Србите, се нарече „српски сандак“.

Хаџи Илбеј веднаш испрати човек, кој на Лала Шахин-паша му ја пренесе радосната вест за оваа голема победа, која без тешкотија му беше подарена од страна на бога. Муслиманските војници, кои се наоѓаа во Одрин многу се израдуваа на оваа вест, но сè до пристигнувањето на бојното поле не можеа да веруваат во вистинитоста на овој извештај. И Лала Шахин-паша, наизглед се израдува, но во неговата душа беше запален огнот на зависта. Плашејќи се да не биде негов конкурент, тој организира труење на Хаџи Илбеј. Оваа голема победа и погубувањето на Хаџи Илбеј се случува во 766 година.¹⁶

Според друга верзија Лала Шахин-паша, пред падишахот, го обвини и го наклевети Хаџи Илбеја. Поради тоа по издадената султанска наредба, на Хаџи Илбеј му беа извадени очите и така почина. Оваа верзија треба да се смета како неточна.

¹⁴ Хаџи Илбеј бил еден од најраните турски војководци во времето на Орхан и Мурат I. Потеклото му е од Баликесир. Порано бил војсководец на бегот Караси Дурсун-бег. Кога градот Караси во 1336 година бил освоен од Турците, тој стана османски војсководец и учествувал во многу борби. Учествовал во заземањето на Тракија, Одрин, Пловдив, Димотика а во Маричката битка одиграл најзначајна улога, поразувајќи ги Волкашина и Угљеш со релативно мал број турски војски, бидејќи бил сметан за специјалист на изненадни ноќни напади. Се смета дека поради големите негови заслуги во Маричката битка, Лала Шахин не го поднесувал и по негова наредба бил подло убиен.

¹⁵ Телили и текбири — извици при напад во турската армија што значат Алах е голем.

¹⁶ Mefy 28. IX 1364 и 17. IX 1365 година. Годиinata на Маричката битка не е точна. Таа била во 1371 година.

По молбата на Лала Шахин-паша за помош султанот Мурад Худавендиџар тргна на поход, но бидејќи непријателот сè уште беше далеку, тој не побрза. Бидејќи на муслиманите им беа нанесувани големи штети, падишахот, и од копното и од морето, ја опколи тврдината на Бига¹⁷, која му се наоѓаше на патот и ја зазеде со сила. Мнозина од населението ликвидира, а жените и децата ги зароби. Рушејќи ги црквите, издаде наредба, на истите места да бидат изградени џамии. Во меѓувреме пристигна и радосната вест за битката наречена „Српски сандак“, заедно со заробениците и воениот плен. Поради милостите што му беа подарени, се заблагодари и се поклони на севишниот. (I — 107).

... Во 773 година¹⁸ неговото величество Мурад Худавендиџар, лично замина во румелиската област и отпатува кон Кустендил, кој беше центар на бугарскиот вилает. Управителот на Кустендил беше некој си неверник, по име Константин.¹⁹ Потпирајќи се на огромниот имот и на многубројната војска, Константин не ја наведнуваше главата пред ниеден монарх. Но кога беше информиран за доаѓањето на султанот Мурад, тој го дочека со разновидни подароци и бидејќи пристапа на цизие²⁰, беше оставен на својот имот. Потоа султанот Мурад се врати во Брусa... (I — 110).

... Во 775 година²¹ падишахот го назначи чендерли Кара Халил²² за кадиаскер, а потоа за голем везир и му го даде името Хајрудин и му го приклучи војсководецот Евренос-беј,²³ кој ја познаваше оваа провинција и кој знаеше како се војува во подрачјето на Гумулчина. Тогаш родениот син на Хајрудин-паша, Али, син на Халил, го назначи за кадиаскер на западниот дел на Румелија. Оставајќи го Хајрудин-паша во Гумулчина, Евренос-беј заедно со другите војсководители напредуваше и ги освои тврдините на Бури и на Искече.²⁴ Тогаш тој ја опколи и

¹⁷ Бига — пристаниште на Мраморно Море.

¹⁸ Меѓу 15. VII 1371 и 2. VII 1372 година.

¹⁹ Константин Драгаш кој управувал со градот Велбужд. Воспеан во народните песни заедно со Крале Марко како беј Константин, бидејќи станал турски вазал. По неговото име Велбужд Турците го нарекле Кустендил. Едната ќерка ја дал за жена на Мурат, кога го посетил во Кустендил, а другите две ќерки ги дал за жени на двата сина на Мурата, Бајазит и Јакуб.

²⁰ Цизие, главарина или харач, данок на глава, собираан од возрасни немуслиманци во Османската империја.

²² Меѓу 23. VI 1373 и 11. VI 1374 година.

²² Чендерли Кара Халил, наречен Халил-паша или Хајрудин-паша бил од Чендер и роднина на султанот Осман Хан I. Во времето на Мурат I бил назначен за кадиаскер. Потоа ги добил називите „паша“ и „хајрудин“, а на крајот станал и садриџам. Умрел во Ениџе во 1386 година.

²³ Евренос Мехмед Гази-беј, еден од првите и видните турски војсководители. Освоил повеќе вилаети во Тракија и Македонија. Резиденцијата му била во Гумулчина.

²⁴ Искече или Скече, турски назив за Ксанти.

тврдината на една жена по име Марулја, која беше роднина на феудалецот на Сер. (I — 111). Надевајќи се дека ќе пристигне помош од феудалецот на Сер, Марулја неколку дена се спровиставуваше. Но кога надежта ја изгуби, барајќи милост, ја предаде тврдината. Бидејќи управителот на тврдината беше жена, тврдината се нарече „Аврет Хисар“.²⁵

Во меѓувреме и серската тврдина беше опколена од страна на Дели Балабан,²⁶ кој беше еден од командантите на падишахот. Поради ова серскиот феудалец не успеа да ѝ помогне на Марулја. Кога Хајрудин-паша, носејќи го воениот плен, се врати од овој поход, Лала Шахин-паша беше испратен во помош на Дели Балабан, кој го опколи Сер. Патувајќи кон Сер, Лала Шахин-паша прво ја освои тврдината на Кавала и рудникот на сребро, кој се наоѓаше во близина. Потоа ги освои тврдините на Драма и Зихне и околните места и назначи луѓе за нивно обезбедување. Бидејќи Лала Шахин-паша постапи справедливо кон жителите на заземените крепости, барајќи милост, се предадоа и другите тврдини околу Сер. И феудалецот на Сер побара милост и беше присилен да ја предаде тврдината. Ветувајќи милост, Лала Шахин-паша ја освои и тврдината на Бер и во 776 година,²⁷ заедно со воениот плен се врати при султанот Мурад. (I — 112).

Освојување на Прилеп, Битола и Карли Или.

Според наредбата на неговото величество Мурад Худавендиџар во 784 година²⁸ Тимурташ-паша²⁹, на чело со румелијската војска, пристигна во Прилеп и ветувајќи милост го освои, а по извесно време опколување ја освои и тврдината на Битола. Потоа освојувајќи го Крали Или,³⁰ ја опколи и тврдината на Солун. Опколувањето продолжи некое време. Кога Тимурташ-паша видел дека освојувањето на Солун е отежнато, ги ограби околните места. Потоа преку испратено лице го извести падишахот за радносите настани на освојувањето на тврдините и му го достави воениот плен и заробениците (I — 115).

²⁵ Аврет Хисар на турски значи Женска тврдина, веројатно поради тоа што во неа управувала жената Мара. Тоа била тврдината Женско, близу Кукуш.

²⁶ Дали Балабан — еден од најраните турски војсководци.

²⁷ Меѓу 12. VI 1374 и 1. VI 1375 година.

²⁸ Меѓу 17. III 1382 и 5. III 1383 година.

²⁹ Тимурташ-паша еден од видните турски војсководци, потоа станал емир-ул-умера — заповедник на војсководците. Ги освоил Битола и Прилеп. Веднаш по смртта на Лала Шахин, станал беглербег на Румелија, а потоа везир. Бил учесник во Анкарската битка 1402 година каде бил заробен од Тамерленг. Потоа бил ослободен. Бил убиен од неговиот роб во 1405/6 година.

³⁰ Карли Или — турски нази за стара Северна Грција.

Походот према Караман:

Во 788 година³¹ неговото величество Мурад Худавендиџар допатува во Одрин, а големиот везир Халил паша го упати во западната страна на Румелија. Халил-паша почина во градот Ениџе. Кога Мурад Худавендиџар чу дека Халил паша починал, многу се разжалости. На негово место го назначил неговиот син Али-паша (I — 117). Со цел да ги утврди и да ги преземе оставените нешта на таткому и да се стави на чело на војската Али-паша, веднаш беше испратен во Ениџе.

Освојувањето на Солун:

Пристигна вест дека во меѓувреме суверените на Венеција, Франција, Ѓенова, Полска и Шпанија се договориле да ги нападнат исламските земји и се собрале во солунското пристаниште (I — 138). Неговото величество Ј'л'д'р'м Хан³² ги собра своите воени сили и, заминувајќи кон Солун на ден дваесет и дветти јулазел ахир 796 година³³, ја освои тврдината на Солун. По освојувањето на околните тврдини и на Енишехир³⁴ (падишахот) се врати во Бруса. Освојувањето на овие места се случи во 796 година (I — 139).

... Владеењето на Сулејман Челеби³⁵ беше осум години, два месеци и десет дена. Неговите посмртни останки беа испратени во Бруса и погребени до дедо му, султанот Мурад Худавендиџар.

По смртта на Сулејман Челеби, не постапувајќи спрема дадениот збор на Султанот Мехмед, Муса Челеби³⁶ ја погази својата клетва и стапи на престол во Одрин, каде издејствува чи-

³¹ Мегу 2. II 1386 и 21. I 1387 година.

³² Ј'л'д'р'м ил Илдирир Хан е назив за Бајазит I кој владеел од 1389 до 1402 година, т.е. од Косовската до Ангорската битка. Илдирил значи мољна.

³³ Мегу 6. XI 1393 и 26. X 1394 година.

³⁴ Енишехир — турски назив за Лариса.

³⁵ Сулејман Челеби, еден од синовите на султанот Бајазит. По Ангорската битка 1402 година настана борба за престол меѓу синовите на Бајазит. Сулејман Челеби, управувал со Одрин од 1402 до 1411 година.

³⁶ Муса Челеби, еден од синовите на султанот Бајазит. Во 1402 година во Ангорската битка беше заробен заедно со татко му од Тимур-ленг. По осум месеци заробеништво Бајазит умре. Со дозвола на Тимур-ленг, Муса ги пренесе посмртните останки на Бајазит и ги погребаше во Бруса каде што бил погребен и татко му Мурат I. Потоа настана борба за престол меѓу синовите на Бајазит: Муса, Иса, Мехмед и Сулејман. Од 1410 до 1413 година Муса владееше во Румелија. Во борбата против Мехмед, Муса беше убиен во јули 1913 година. Во циклусот на народните песни за кралот Марко се споменува како Муса Кесеџија.

тање на хутба³⁷, на негово име и ковање на пари. Бидејќи извршиле предавство спрема него и се придружиле на Сулејман Челеби, Муса нареди мнозина од емирите да бидат убиени. Плашејќи се од предавство, ги повика и војководците, кои беа настанети во околните подрачја и ги ликвидира (I — 164). Велејќи „во општествените работи на земјава нужни ни се вашите опити и укажувања“, тој го повика дури и Евренос Беј, кој беше најстариот меѓу војководците, а чиј ејалет беше Сер и Енице. Евренос Беј ја знаеше намерата на Муса Челеби, поради што одговорил дека остарел, дека се парализирал и дека по овој ден на државата би можел да служи само со молитви и испраќајќи му разновидни подароци, побарал да му опрости. Но Муса Челеби не му го уважил барањето и инсистирал да дојде до него. Пристанувајќи дури и да умре, Евренос Беј дојде пред Муса Челеби. Иако се покажуваше како со слаб вид, Муса Челеби не му веруваше. За да дознае дали Евренос Беј навистина е со слаб вид, Муса приреди банкет, на кој го покани и Евренос Гази со своите приврзаници. Кога се постави софрата, на својот послужител му нареди пред Евренос Гази да биде поставена една порција припремена од пржени жаби. Правејќи се како божем да не гледа, Евренос Гази заобиколуваше со рацете околу порциите. Велејќи му „Повелете од овој сахан“! Муса Челеби пред Евренос Гази му ја стави порцијата полна со пржени жаби. За да го спаси животот, беше приморан да изеде неколку жаби. Верувајќи дека не гледа, Муса Челеби му дозволи да се врати во својот ејалет во Сер и Енице. Потоа, сè до доаѓањето на султанот Мехмед на престолот, Евренос Гази ги врзуваше очите со крпа. (I — 165).

... Доаѓањето на Мехмед Челеби³⁸ на престолот се случи во 816³⁹ а умре во 824 година.⁴⁰ Според вистинската верзија имаше триесет и три, а спрема втората верзија четириесет и три години. Времето на владеењето му е осум години... (I — 175).

³⁷ Хутба — хутбата се состои од два дела. Првиот дел ја содржи благодарноста на бога, молбата за пратеникот и неговиот род, молбата за четворицата халфи, за владетелот и за целата исламска заедница. Вториот дел е обична проповед на верниците пригодна за тој ден. Во периодот на граѓанската војна многу значело чие владетелско име ќе се спомене во хутбата.

³⁸ Мехмед Челеби еден од синовите на Бајазит I. По Ангорската битка 1402 година во граѓанската војна, завладеа прво со Анадолија (1402—1413 г.), а потоа и со целата империја и владееше како султан Мехмед I од 5. VII 1413 до 17. VI 1421 година.

³⁹ Мeфy 3. IV 1413 и 22. III 1414 година.

⁴⁰ Мeфy 6. I 1421 и 25. XII 1422 година.

Случајот со синот на кадијата на Симавна шејхот Бедредин:

Во оваа 822 година⁴¹ се појави бунтот на шејхот Бедредин Махмуд,⁴² син на кадијата на Симавна⁴³. Султанот Мехмед успеа да го победи својот брат Муса Челеби, да го ликвидира и да го зароби неговиот главен војсководец Михалоглу Мехмед Беј⁴⁴ и да го притвори во затворот „Бидеви Чардак“ во Токад. Почитувајќи го знаењето и благотелноста, кадиаскерот на Мехмеда го испрати во Изничката⁴⁵ тврдина и, одредувајќи му месечнина од илјада османлијски дирхеми, издаде наредба Михаилоглу да живее во ова место.

Шејхот Бедредин беше многу истакнат човек во егзактните и тајните науки. Неговите ученици и следбеници беа распрснати на сите страни.

Кога шејхот Бедредин беше кадиаскер, негов кетхуда беше Берклуце Мустафа⁴⁶, кој беше еден од неговите следбеници и намесници (I — 188).

Во време на Муса Челеби, шејхот Бедредин, во својство на намесник, Берклуце го испрати во Ајдинското подрачје. Барклуце, со фантазија и маѓепсување, поврза околу себе многу картоумни луѓе од тој крај и собирајќи една голема група јавно го искажа своето безбожие и неверништво. Бандата на развратниците и незнајковците, кои ја следеа неговата идеја, достигна близу три илјади луѓе.

Кога шејхот Бедредин чу за овие, плашејќи се од султанот, отпрвин побегна во провинцијата на Исфендијар беј⁴⁷, а

⁴¹ Меѓу 28. I 1419 и 16. I 1420 година.

⁴² Шејхот Бедредин, правник и ерудит, автор на повеќе дела, кадиаскер на Муса Челеби, водач на востание во Румелија. Обесен во Сер.

⁴³ Симавна — град во Мала Азија.

⁴⁴ Михалоглу Мехмед-беј потекнува од византиско исламизирано семејство. Беглербег и везир на Муса Челеби во време на граѓанската војна. По поразот на Муса бил заробен од Мехмед Челеби. Во време на бунтот на Дүзме (лажниот) Мустафа, како што ќе се види од понатамошниот текст, бил помилуван и придонесол за поразот на Дүзме Мустафа. Останал во служба и на султанот Мурат II. Повторно бил уапсен и погубен во 1421/2 година.

⁴⁵ Токад и Изник — градови во Анадолија.

⁴⁶ Берклуце Мустафа бил кетхуда на шејхот Бедредин кога тој бил кадиаскер на Муса. Бил приврзаник на идеите на Бедредин. Во провинцијата Ајдин кренал бунт, почнал да проповеда примитивен комунизам преку една мистичка секта, на чие чело тој стоел како „Деде-султан“. Проповедал поопштествување на имотите и успеал да го убеди муслиманското и христијанското население да дигне востание. Бил ликвидран во 1419 година.

⁴⁷ Исфендијар-бег бил господар на едно кнежевство на брегот на Црно Море. Кнежевството беше уништено и приклучено кон Турската империја во времето на Мехмед II (1451—1481).

од ова место во Влашко. Управителот на Влашко го познаваше и го сакаше поради Муса Челеби. Шејхот бил примен и почитуван.

Во меѓувреме султанот Мехмед беше зафатен со освојувањето на крепоста Соласил.⁴⁸ Кога чу за бунтот на Берклуџе Мустафа, Мехмед му соопшти на син му Мурад, кој се наоѓаше во Амасија⁴⁹ и побара од него да ја отстрани оваа непријатност. Притоа на Бајазит-паша⁵⁰ му беше наредено да му помогне на султанот Мурад.

Според некои историчари Берклуџе Мустафа околу себе собрал десет илјади луѓе коњаници и пешаци, а намесникот Торлак Худ Кемал⁵¹ имал три илјади приврзаници. Според една друга верзија околу двајцата се наоѓале само пет илјади души.

Султанот Мурад со војниците на Берклуџе се соочи во местоста на Карабурун, која спаѓаше во Ајдинската провинција. По една жестока битка приврзаниците на Берклуџе беа разбиени. Мнозина беа убиени. Бајазид-паша пак изврши напад на Торлак Кемал, кој се наоѓаше во Маниса⁵² и, освојуваќи победа, нареди Торлак и неговите приврзаници да бидат обесени.

Тогаш султанот беше известен дека од Влашко шејхот Бедредин дошол до Силистра⁵³ и во Делиорман⁵⁴ и дека околу себе насобрал голем број приврзаници. Поради ова, одлагајќи го освојувањето на Солун, султанот Мехмед допатува во Сер. Самиот остана во овој град, а чашнигирбашијата⁵⁵ Елван беј го испрати во пресрет на шејхот. Елван беј го порази шејхот Бедредин. Шејхот побегна и исчезна во Делиорман. Кога пристигнаа и вестите дека Барклуџе и Торлак биле поразени, со цел да си ги спасат своите животи, учениците го фатија шејхот и го доведоа пред падишахот. Според друга верзија Елван-ага го фатил шејхот во Загора. Според раскажувањето на историчарот

⁴⁸ Соласил — град во Мала Азија.

⁴⁹ Амасија — град во Мала Азија.

⁵⁰ Бајазит-паша, виден војсководец од времето на Бајазит I и Мехмед I. Учествовал во Ангорската битка и успеал да го спаси од погубување или од заробување принцот Мехмед Челеби, подоцнежен султан Мехмед I. Во 1421 година бил испратен да го угуши бунтот на Дүзме Мустафа, бунтовниците го фатиле и го ликвидирале.

⁵¹ Торлак Худ Кемал, приврзаник на идеите на шејхот Бедредин. Подигнал востание во Сарухан, во исто време кога дигнал и Берклуџе во Ајдин. Дервишите-торлаци му биле главни приврзаници. Бајазит-паша го ликвидирал ова востание, чија главна парола била братство меѓу муслиманите и христијаните.

⁵² Карабурун, Ајдин и Миниса — градови во Анадолија.

⁵³ Силистра град и пристаниште на Дунав во Добруџа.

⁵⁴ Дели Орман — шумска и ритска област во североисточна Бугарија.

⁵⁵ Чашнигирбаши — главен дегустатор, бил задолжен прво тој да го проба јадењето наменето за султанот.

Идриз⁵⁶, кога извојува победа над шејхот, Бајазид-паша за да го фати, му припреми една интрина (I — 190). Известувајќи го дека имаат желба да се поврзат со него, приврзаниците на Бајазид-паша отидоа кај шејхот, го фатиа и го доведоа пред султанот, кој се наоѓаше во Сер. Прашувајќи како треба да се постапи со шејхот, падишахот побара фетва од учените лица. Најистакнатиот меѓу учените тогаш беше Мевлана Хајдар Хереви⁵⁷, кој беше прочуен со Бутхануддин-и Адеми, а кој беше еден од учениците на Садудин и Тафтазани⁵⁸. По консултирањето и дискутирањето со другите учени лица, тој укажа на своите аргументи и издаде фетва за неговото ликвидирање. Пред изложените докази шејхот не успеа да каже ништо и, велејќи „Патот на нашите шејхови е таков“, ја прифати оваа фетва и се согласи да биде ликвидиран.

По (издадената) наредба од падишахот, шејхот Бедредин беше обесен во чаршијата на Сер. Гробот му е во ова место. Гробот му стана место за поклонување.

Шејхот Бедредин има две книги од областа на фетвите „Џамиу-л фусулејн“ и „Тешхил“⁵⁹. Тој беше единствено свештено лице на своето време. Неговото побунување против султанот е далечна веројатност. Постои можност дека побегнал, плашејќи се од дејноста на своите ученици. Можеби поради тоа беше и обвинет (I — 191).

Случајот на Дузмеце Мустафа⁶⁰

Најважниот настан, што се случи во време на султанот Мурад, е случајот со Дузмеце Мустафа. Во подрачјето на Солун се појави некојси човек, кој велеше: „Јас сум принцот Мустафа Челеби, син на Бајазид, кој исчезна во настаните со Тимур“. Покажувајќи белег од лузната на една оздравена рана

⁵⁶ Идриз Битлиси, турски хроничар од крајот на XV век до почетокот на XVI век. Умрел 1520 година. Автор е на прочуената историја на Османското царство на персиски јазик под наслов: *Nest bihist*.

⁵⁷ Хајдар Хереви, исламски научник, ученик на Тафтазани.

⁵⁸ Садудин Тафтазани бил еден од најистакнатите исламски научници во служба на Тимурленг. Бил ерудит, правник, лингвист, специјалист за шеријатско право, исламска апологетика, за логика, за арапска граматика и синтакса. Умрел 1389 година во Самарканд.

⁵⁹ Ова се две прочуени дела од шеријатското право на шејхот Бедредин кои станале главни прирачници на муфтиите и кадите.

⁶⁰ Дузмеце или Дузме (лажен) Мустафа, вака го наречува османската историографија, но изгледа дека тој сепак бил син на Бајазит I под име Мустафа Челеби и учествувал во Ангорската битка заедно со татко му каде бил заробен. Тимурленг потоа го ослободил. За време на владеењето на Мехмед I (1413—1421), Мустафа Челеби се појавил како претендент на престолот и со помошта на влашкиот војвода Мирче и Измирлиоглу Џунејд-беј организирал една мала армија, но доживеал пораз и избегал кај византискиот управник во Солун. Подоцна пак кренал востание, завладеал со Румелија и се префрлил во Анадолија, но таму доживеал пораз, бил фатен и обесен во тврдината на Одрин 1421 година.

над стомакот, рече: „Оваа рана е добиена во војната против Тимур“.

Верувајќи му, му се приклучија Евренос-беј синовите на Бурхан и Гумлу беговите, сите истакнати војсководци на Румелија. Дузмеце Мустафа собра голема армија. Заминувајќи кон Сер лесно го освои, а потоа и Одрин. Нему му се приклучи сета војска од Румелија. Од ден на ден работата стануваше се по-сериозна.

Кога беше информиран за овие настани, султанот Мурал беше окупиран со смирување на беговите од санџаците од Караман, Ајдин, Сарухан, Смирна и Ментеше⁶¹. Се зачуди. Со вдахнувањето на возвишениот бог султанот отиде кај уважениот Емир Султан, во Бруса и го замоли за неговите благотворителни молитви. Упатувајќи добри желби, уважениот и високопочитуваниот Емир Султан со своите благодетелни раце на Султанот Мурад му ја опаша сабјата. Се раскажува дека на почитуваниот Емир Султан на сон му било укажано дека владетелството на земјата ќе помине на Дузмеце Мустафа. Тогаш тој се обратил со молба до божјиот пратеник — нека бог го опсипе со милост и спас, владетелството повторно да биде дадено на Султанот Мехмед. Третиот пат молбата на Емир Султан му била удоволена и владетелството му било вратено на Мурад Хан (I — 198).

По консултирањето со везирите и војсководците и согласувајќи се со нивните барања, султанот нареди ослободување на Михалоглу Мехмед-беј⁶², кој од пред осум години беше уапсен во „Бидеви чардак“ во Токад. Уважувајќи го и укажувајќи му милост, му се извини. Мехмед-беј беше еден од старите и најистакнатите емири, кои се наоѓаа во Румелија. Румелиските бегови го сакаа и му се покоруваа. Тој и сега можеше да ги привлече на страна на султанот Мурад.

Ибрахим-паша⁶³ и Хаџи Ивас-паша⁶⁴ од султанот Мурад побараа, пред заминувањето против Дузмеце Мустафа во Анадолија, на чело на одреден број вонизи да биде испратен во Румелија Бајазид-паша⁶⁵ кој единствено можел да ја отклони оваа опасност, велејќи му: „Румелијците го сакаат и му се покоруваат на својот бејлербеј“. И така издејствуваа, падишахот да се согласи со овој предлог. Но нивната основна цел беше ова да стане повод за погубување на Бајазид-паша, кој во храброста, во мислата и во обавувањето на државните работи беше повисок од двајцата споменати паши. Поради ова тие му завидуваа.

⁶¹ Градови во Мала Азија.

⁶² Види фуснота 44.

⁶³ Ибрахим-паша, истакнат садријазам од 1413 до 1428 година.

⁶⁴ Хаџи Ивас-паша, везир во времето на Мехмед I (1413—1421) и Мурат II (1421—1444)

⁶⁵ Види фуснота 50.

Султанот Мурад реши Бајазид-паша да застане за Румелија. Синовите на Тимурташ-паша беговите Оруч⁶⁶ и Умур⁶⁷ со ова не се сложија. И Бајазид-паша рече: „Владетеле мој! Војската ни е дволична. Тие нема да останат со мене. Моето заминување на румелиско тло со таква војска не е умесно“. Но тоа не најде на разбирање.

Поради тоа тој заедно со брат му Хамза⁶⁸ и со извесен број војници, преку Ѓузелце — Хисар, а според друга верзија, преку теснецот на Галиполе, замина во Румелија. Дузмеце Мустафа со суверенот на Истанбул имаше склучено спогодба, ако извојува победа над султанот Мурад, да му ги даде околните места на Галиполе (I — 199).

Паѓањето на Бајазид-паша на бојното поле:

Кога Бајазид-паша замина за Румелија, Дузмеце Мустафа со една голема армија, на која ѝ се придружи и Измироглу Џунејд-беј⁶⁹, излезе од Одрин и во местото Сазлидере се сретна со Бајазид-паша. Тогаш покрај Бајазид-паша не остана ниту еден војсководец, освен неговиот брат Хамза-беј и најблиските приврзаници на двајцата браќа. Сите преминаа на страната на Дузмеце. И Бајазит-паша, барајќи милост, се предаде и соопшти дека се покорува.

Дузмеце Мустафа го почитуваше Бајазид-паша и го именува за свој голем везир. Но по некое време по интригите на некои дволичници, кои беа направени усно и со писма, Мустафа се посомнева и нареди ликвидирање на пашата во Сазлидере. Гробот на Бајазид-паша е таму и стана место на многубројни посетители. Пашата имал многу добри дела и големи освојувања. Во Бурса изгради џамија, медреса, имарет и хан.

По убиството на Бајазит-паша Дузмеце Мустафа, преку преодот на Галиполе премина во Анадолија. Султанот Мурат го пречека на брегот на реката Улубад⁷⁰. Реката остана на средина

⁶⁶ Оруч-беј син на Тимурташ-паша. Учествовал во борбата против Дузмеце Мустафа во времето на Мурат II кога станал беглербег, а потоа и везир. Умрел 1425/6 година.

⁶⁷ Умур-беј, син на Тимурташ-паша. Во војната против Дузмеце станал везир.

⁶⁸ Хамза-беј, брат на војсководецот Бајазит-паша; учествовал во борбата против Дузмеце.

⁶⁹ Измироглу Џунејд-беј, управител на Измир и Ајдин. Во времето на Дузмеце Мустафа се ставил на негова страна и бил поставен за везир и се борел против Мехмед I. Успеал да го зароби и погуби Бајазит-паша. Кога видел дека Дузмеце Мустафа нема изгледи на успех и него го напуштил и отишол пак во Ајдин. Мурат II против него презел казнена експедиција на чело со Хамза-беј, брат на погубениот Бајазит-паша. Хамза-беј успеал да го порази Џунејд-беј и да го зароби заедно со неговите синови. Сите ги погубил и така се одмаздил за смртта на братата си.

⁷⁰ Улубад — река во санџакот на Бурса.

меѓу двете армии. При Дузмеце Мустафа се наоѓаа педесет илјади коњаници и дваесет илјади јаја⁷¹ војници. По ликвидирањето на Бајазид-паша Дузмеце Мустафа за везир го назначи Измироглу Џунејд-беј. Воената единица, наречена „харчл'кчи“, ја создаде Џунејд-беј. Војската на султанот Мурад беше една десетина од војската на Дузмеце. Султанот беше изумен и сфати дека спротивставувањето е многу тешка работа (I — 200).

Тогаш Михалоглу Мехмед-беј пристигна од Токад⁷² и влезе во служба на падишахот. Испраќајќи им писма до потомците на Евренос-беј, на Турхан-беј и до другите бегови на Румелија, тој им напиша: „Зарем ви доликува да се покорувате на некојси човек со непознато потекло, а да бидете непослушни на нашиот падишах? Зарем не ви е срам? Неверувајќи дека Мехмед-беј е жив, румелиските бегови помислиле дека овие писма се мамка на везирите. Една вечер Мехмед-беј дојде до брегот на реката и повикувајќи ги румелиските бегови по нивните имиња и прекари, им се претстави. На секого им вети дека, ако се покорат на султанот Мурад, вините ќе им бидат опростени. Така се заложи да ги привлече на своја страна. Мнозина од беговите преминаа на страната на султанот.

Во меѓувреме и Хаџи Иваз-паша приреди една интрина. Испраќајќи едно писмо до Дузмеце Мустафа му стави на знаење дека и тој бил негов приврзаник, но дека румелиските бегови се договориле против него и дека треба да биде внимателен. На Михалоглу Мехмед-беј му нареди и тој до Џунејд-беј да испрати едно писмо, со иста содржина, бидејќи од старо време Михалоглу и Џунејд-беј биле добри пријатели.

Кога писмата пристигнаа, а бидејќи и двете зборуваа за иста работа, предизвикаа кај Дузмеце страв и тој почна да се сомнева во своите војсководители. Тогаш Дузмеце одбра пет илјади коњаници и пешаци од својата војска и ги испрати да извршат напад на главниот штаб на падишахот. Кога војниците кренаа да го минат мостот над Улубад, петстотте јаничари, кои го чуваа преодот, ги разбија петте илјади азапи⁷³. Тогаш за една овца се ослободуваа двајца азапи. (I — 201).

Непријателството кое постоеше меѓу јаничарите и азапите се појави по овој настан. По овој пораз Дузмеце се сомневаше во емирите, бидејќи Хаџи Иваз-паша во своето писмо имаше напишано дека неговите емири се договориле со падишахот и дека во одредена вечер ќе го фатат и ќе го предадат на владетелот.

Настапи ноќ и Дузмеце Мустафа, чекајќи рече: „Да видиме што ќе биде“, Тогаш Иваз-паша со еден одред храбри

⁷¹ Јаја — еден вид платена пешадија формирана во времето на Орхан.

⁷² Види фуснота 44 и 45.

⁷³ Азап — месна војска што се наоѓала по градовите.

војници ја премина реката, и узвикувајќи „текбир“, со висок глас тргна кон армијата на Дузмеце, фаќајќи се на страв. Заедно со мал број луѓе Дузмеце Мустафа побегна кон Бига од каде со помошта на кадијата на овој град ја премина реката и пристигна во Галиполе. Сите пловни објекти ги извлече на румелискиот брег и така го отежна трагањето на падишахот и на неговата војска по него.

Кога Хаци Ивас-паша го достави радосниот извештај за бегството на Дузмеце, преминувајќи ја реката, султанот Мурад пристигна во логорот на Дузмеце. Беговите на Румелија падишахот го дочекаа со наведнати глави и осрамени. Ибрахим паша предложи да бидат ликвидирани. Мурад Хан тоа не го прифати. Со посредништво на Ивас-паша и на Мехмед-беј падишахот им опрости и сите ги остави на своите служби во нивните санџаци и ејалети.

Султанот Мурад веднаш пристапи кон трагање по Дузмеце Мустафа. Кога пристигна во Бига, (падишахот) нареди бесење на кадијата на овој град, кој во преминувањето на реката му помогна на Дузмеце. Кога пристигнал во Лапски⁷⁴, видел дека Дузмеце ги извлекол сите пловни објекти на спротивната страна и така го оневозможил минувањето. Забитот на Галиполе Тахаратсиз Хатиб беше од приврзаниците на Ибрахим-паша. Пишувајќи му писмо, Ибрахим-паша го побара да му потготви брод.

Кога Тахаратсиз Хатиб го прими писмото од Ибрахим-паша, се ангажира и почна да бара пловен објект. Точно тогаш на брегот на Галиполе пристигнал еден голем ѓеновски брод натоварен со стока. Правејќи се како божем сака да купи стока, Тахаратсиз Хатиб влезе во бродот и од капетанот го изнајми за пет илјади динари и една вечер му го испрати на султанот Мурад.

На овој брод се качија мал број борци кои се истоварија на спротивниот брег. Овие ги зедаа пронајдените бродови и му ги донесоа на султанот Мурад. Качувајќи се на овие бродови, султанот, војската и неговите војсководители преминаа на спротивниот брег и пристигнаа во Еџе Оваси.⁷⁵

Кога Дузмеце чу за доаѓањето на султанот Мурад, побегна кон Болајир⁷⁶. Гонејќи го султанот Мурад, по него испрати извесен број луѓе во Одрин. Овие го стасаа во К'з'лага Јениџеси. Пред доаѓањето на луѓето на падишахот приврзаниците на Дузмеце го грабнале и го врзале, а потоа го предадоа на оние што го гонеа. Падишахот нареди пред него доведениот Дузма-

⁷⁴ Лапски — град, седиште на каза и пристаниште во влезот на Мраморно Море, во околицата на Бига.

⁷⁵ Еџе Оваси — рамнина близу Галиполе.

⁷⁶ Болајир или Болаер, мало гратче, 15 км североисточно од Галиполе.

це да биде обесен на сидините на одринската тврдина. Овој настан се случил во 825 година.⁷⁷

Според друга верзија Дузмеце бил фатен од Михалоглу Мехмед-беј во Чамурлу, во близината на Софија. Потоа го задал со тетивата на својот лак и неговата глава ја донел пред султанот. Ова раскажување не е далеку од вистината (I — 203).

Со ликвидирањето на Дузмеце Мустафа, по пат на бесење, Султанот Мурад сакал да каже дека тој не бил од османлиската династија, бидејќи почнувајќи од создавањето на османлијската држава, сите ликвидирани членови на династијата биле убиени без пролевање крв, т.е. со задушшување.

Освојувањето на Солун:

Во 832 година⁷⁸ султанот Мурад го освои Солун. Порано Солун беше освоен од страна на Ј'лд'р'м Бајазид, но по настанот со Тимур (овој град) повторно падна во рацете на немуслиманите. Суверенот на Константинопол се плашеше од султанот Мурад. Другите немуслимански управители ги потстрекнуваа да го напаѓаат султанот (I — 216). Со суверенот на Солун се договориле, во случај на напад од султанот Мурад, меѓусебно да се помагаат. Известувајќи ги и другите западноевропски кралеви, тие и од нив побарале помош.

Западноевропските војници, кои пристигнаа со голем број бродови, се истоварија во Солун. Напаѓајќи на муслиманската територија, ја опустошија, заробуваа население и им ги ограбуваа сите нивни имоти.

Кога за ова беше информиран султанот Мурад, ги собра своите сили и, пристигнувајќи во Солун, ја опколи тврдината. Османлиската флота го зазеде преминот на Галиполе, и така суверенот на Константинопол не можеше да пристигне на помош. Но солунскиот суверен, кој по морски пат беше потпомогнат од венецијанците, се држеше цели четириесет дена. Разочаран поради долготрајноста на опсадата, со цел да изнајде лек, султанот Мурад ги консултира своите војсководители. Синот на Евренос беј, Али Беј, укажа дека е полезно во логорот да се објави дека сиот воен плен од оваа тврдина ќе се подели меѓу борците за верата. Гледајќи дека тоа е погодно, така беше и направено.

Поради воодушевеноста за воен плен, поставувајќи скали, војниците се качија на тврдината и уште истиот ден насила ја зазедоа. Спротивставувачите ги ликвидираа, жените и децата ги заробија и зазедоа многу голем воен плен (I — 217).

⁷⁷ Меѓу 26. XII 1421 и 14. XII 1422 година.

⁷⁸ Меѓу 11. X 1428 и 29. IX 1429 година. Ова е второто освојување на Солун.

Солунската тврдина порано беше во рацете на Грците. Од нив ја одзеде Бајазид. По случајот со Тимур, тврдината премина во рацете на венецијанците. Султанот Мурад тврдината насилно ја зазеде од нивни раце. Средувајќи ја и утврдувајќи ја тврдината, во неа беа населени жители доведени од околните места. Откако нареди градење на џамии и месциди, султанот се врати во средиштето на државата (градот) Одрин (I — 218).

Раѓањето на фатих султан Мехмед:

Султанот Мехмед Фатих се роди во сабота во седмата ноќ на реџеб 833 година.⁷⁹ Според друга верзија роден е во ноќта на седми реџеб 834 година.⁸⁰ (I — 219).

Побуна на албанскиот управител Скендер-беј.

Во 842 година⁸¹ султанот Мурад, го испратил синот на Евренос-беј по име Иса-беј,⁸² а според една верзија тоа бил синот на Исхак-беј, со извесен број војници против побунетиот албански валија Искендер-беј. Со цел да биде воспитан при султанот, Искендер-беј за време на животот на татко му беше испратен во османлискиот двор. Беше убав и красен младинец. Султанот Мурад го воспита и го усоврши, а по смртта на татко му го испрати на неговото место како валија на албанската покраина. Но потоа тој изврши предавство и, кревајќи востание, ограби некои околни места од османлиските земји.

Војниците на Иса-беј, кои заминаа против Искендер-беј, влегоа во покраината Албанија и со цел да ја ограбат и да земат заорбеници, се растурија на сите страни. Наредувајќи да се затворат дрвените и преодите, Искендер-беј ги затвори патиштата за повлекување на војниците на Иса-беј. Тогаш војниците прво ги ликвидираа заробените луѓе, потоа отпочнаа жестока борба. Од двете страни паднаа голем број луѓе. На крајот, со божја помош, војниците на Иса-беј победија. (I — 225).

Освојувањето на тврдината на Ново Брдо:

Во 843 година⁸³ султанот Мурат тргна на поход кон Унгарија. Кога пристигна во Белград, мислејќи дека за освоју-

⁷⁹ На 1. IV 1430 година.

⁸⁰ На 21. III 1431 година.

⁸¹ Меѓу 24. VI 1438 и 13. VI 1439 година.

⁸² Иса-беј, син на прочуениот војсководец Исхак-беј. Иса-беј го освоил Ново Брдо 1455 година. Во 1465/6 година станал валија на Босна. По кратко време умрел.

⁸³ Меѓу 14. VI 1439 и 1. VI 1440 година. Ова е првото освојување на Ново Брдо.

вање на оваа тврдина треба долго време, не ја опколи. Испраќајќи војска на спротивната страна на Сава, беше наредено ограбување на ова подрачје. По некое време борците се вратија со плен и заробеници. Беа земени толку многу заробеници, што една привлечна робинка се продаваше за еден пар чизми, а еден добар роб за сто дирхеми. При враќањето од походот се освои тврдината на Ново Брдо, во чии околни места се наоѓаа рудници на сребро. Оставајќи го освојувањето на другите подрачја на Исхак-беј и на Шихабудин-паша, кои во Бруса имаа многу добри дела, султанот Мурад се врати во Одрин... (I — 226).

Освојувањето на Ајноз⁸⁴ и Тасос:

Пристигна пратеникот на Влкоглу,⁸⁵ кој обврзувајќи се да плаќа годишно по триесет илјади златници цизије, побара да биде склучен мир и како цизие⁸⁶ за таа година предаде триесет илјади златници. Тогаш пристигна и кадијата на фереџик, кој извести дека немуслиманите од Ајноз го мачеле муслиманското население во Ипсала и Фереџик.⁸⁷ (II — 315).

Суверенот на ова место беше еден од роднините на константинополскиот феудалец. Султанот на кадијата му вети дека ќе го отклони ова зло. Го покани војсководецот Хас Јонус и му нареди да наполни десет бродови со азап војници и без некој да знае, да оди во Ајноз. Според наредбата на падишахот, се до опколувањето на Ајноз, Јонус-беј никому не кажа каде одат. Кога неговото величество падишахот ја опколи тврдината од копно, феудалецот на оваа тврдина се обрати за милост и ја предаде. Тогаш испраќајќи го Јонус-беј, го освои и Тасос, кој се наоѓаше на спротивната страна од Ајноз. Според раскажувањето на некои од историските книги, кога феудалецот на Ајноз се информира за муслиманскиот напад, побегна на островот Семендирек.⁸⁸ Потоа тој дојде пред падишахот во Одрин и предавајќи му многу подароци, му ја даде многу убавата своја ќерка и го замоли да му прости. Му се прости и како мукатаа⁸⁹ му се додели ејалетот на Зихна. Доделувајќи му извесен број луѓе, беше испратен во својот ејалет. Кога пристигна до морскиот брег, се качи на претходно подготвениот брод за бегство и по ликвидирањето на муслиманите, кои се

⁸⁴ Ајноз — турски назив за Атос, Света Гора.

⁸⁵ Влкоглу, се мисли на деспотот Ѓураѓ Бранковиќ кој ја подигнал тврдината на Смедерево (Ѓураѓ Смедеревац) и кој секогаш лавирал меѓу Турците и Унгарците. Умрел 1456 година.

⁸⁶ Цизие, харач или главарина, данок што се собирал од возрастни немуслиманите во Османската империја.

⁸⁷ Ипсала и Фереџик — градови во Тракија.

⁸⁸ Семендирек — турски назив за островот Самоотраки.

⁸⁹ Мукатаа — паушално закупување на државните приходи. Ова име го носеле и самите приходи што се давале во закуп, концесија.

наоѓаа во негова придружба, побегна во Западна Европа. (II — 316).

Кога се приближи зимата, султанот допатува во Скопје. И зимата ја помина во овој град. Подготвувајќи поход кон Пелопонез, го испрати големиот везир Махмуд-паша на чело на анадолската војска и на илјада јаничари за освојување на останатите делови на покраината на Лазар (Србија), кои се наоѓаа во рацете на немуслиманите (II — 320).

... Махмуд-паша и оние кои се наоѓаа со него се вратија при падишахот кој зимата ја поминуваше во Скопје. Султанот му даде подароци на својот голем везир и на емирите, кои беа во неговата придружба. Потоа неговото величество падишахот сакаше еден дел од војската да биде демобилизиран. Но големиот везир информира дека немуслиманите биле многубројни и демобилизацијата се одложи за подоцна. Беа испратени шпиони во околните места. Овие донесоа вест дека немуслиманите преку белградскиот премин ја преминале реката Дунав. Султанот на анадолската војска ги подари своите харчлаци и еден број од војската ја испрати, заедно со оние кои ги познавале овие места, да ги чуваат премините низ кои би преминале немуслиманите, а самиот султан остана да чека понатамошни информации. По некое време пристигнаа носителите на извештаите за радосните настани, со кои известиа дека немуслиманите се небрежни и на вообразен начин влегле во исламската провинција, се растуриле во околните места за грабања и дека борците за вера го заробиле нивниот командант и мнозина ликвидирале и дека од немуслиманите се спасил само мал број. Падишахот многу се израдува на оваа вест. По многу кратко време војниците, кои беа во борба, се вратија со заробениците и со воениот плен. Султанот издаде наредба заробениците да бидат ликвидирани. (II — 321). На емирите им ги додели функциите на борците, на војските им одобри да се вратат во своите места, а самиот се врати во Одрин (II — 322).

Походот против Босна:

Во пролетта 867 година⁹⁰ се тргна на поход кон Босна. Кралот на Босна не го даваше харачот, ги напаѓаше граничните предели на високото царство. Оваа положба преку Михалоглу Али-беј му беше претставена на султанот Мехмед Хан. Кога пристигна во Скопје, падишахот коначеше во овој град и чекаше непристигнатите војници да стасаат и да се придружат кон армијата. Потоа се тргна преку патот на Кратово. По тродневното опколување везирот Махмуд-паша, кој беше испратен како претходник, ја зазеде тврдината на Ловеч. Потоа се тргна кон тврдината на Јајце, во која се наоѓаше кралот на Босна (II — 330).

⁹⁰ Meѓу 26. IX 1462 и 14. IX 1463 година.

Походот против Албанија и изградбата на елбасанската тврдина:

Во пролетта 871 година⁹¹ неговото величество падишахот тргна кон албанската покраина, бидејќи, како што беше горе-изложено, (Албанците) склучиле сојуз со неговите непријатели. Испраќајќи ги борците, падишахот нареди ограбување на оваа земја. Беа прибрани многу заробеници и воен плен. Но кога еден дел од управителите на оваа покраина пристапаа да даваат харач и побараа милост, им беше опростено (II — 335). Со цел да ги совлада и да воведо ред меѓу Албанците, неговото величество падошахот нареди среде оваа покраина да биде изградена тврдината на Елбасан и да биде снабдена со екипаж. Потоа се врати во Одрин.

Но по некое време пак пристигна извештај дека предавникот по име Искендер, кој беше еден од албанските емири се побунил и го ограбил Тетово. Поради тоа во пролет на 872 година,⁹² со цел да ја отстрани оваа опасност султанот Мехмед хан пристигна во албанската провинција. Освојувајќи ги сите земји, што се наоѓаа во рацете на Искендер, албанската провинција ја подели на две санџаци и за секој одреди по еден беј (II — 336).

Походот против Албанија:

Со цел да го заврши освојувањето на албанската покраина, во 897 година⁹³ султанот Бајазид-хан тргна на поход. Адмиралот Синан-паша се упати кон брегот на Валона...

Тргувајќи од Софија, Бајазид-хан пристигна во албанската покраина и извесно време остана во Тепеделен.⁹⁴ Со цел да ги отвори патиштата и да ги очисти од непријателот, падишахот го испрати Давут-паша со извесен број одбрани војници (II — 393).

Давут-паха пристигна и мнозината кои му се спротивставуваа ги ликвидира и ги зароби. Ја ограби нивната земја и заедно со воениот плен се врати здрав и жив. Бидејќи се приближуваше зимата, Бајазид-хан се врати кон Прилеп. На патот некој полуоблечен човек изврши напад на султанот. Вадејќи ја сабјата што му беше под палтото, се обиде да го убие. Телохранителите, кои се наоѓаа покрај султанот, побегнаа. Кога одвратниот човек се приближи до султанот, Искендер-паша, кој се наоѓаше до него, ја извади сабјата и му ја пресече главата. Потоа султанот Бајазид издаде наредба таквите скитници (календери)⁹⁵ да бидат протерани од заштитните земји, а телохра-

⁹¹ Во пролет 1467 година.

⁹² Во пролет 1468 година.

⁹³ Меѓу 4. XI 1491 и 22. X 1492 година.

⁹⁴ Тепеделен — турски назив за Јанина.

⁹⁵ Календери припадници на исламска секта кои оделе полуоблечени. лечени.

нителите, кои побегнаа, да се избркаат од своите служби. По овој настан се реши капуџибашиите на владетелот да носат сабји (II — 394).

Освојувањето на Инебахти

Во 904 година⁹⁶ султанот Бајазид преку Сер и Солун отпатува за освојување на Инебахти.⁹⁷ Адмиралот Давут-паша претходно беше испратен со три брода полни со војници и воени потреби. Посебно за овој поход беа подготвени два брода долги по седумдесет а широки по триесет аршини. За секој од овие бродови, не сметајќи ги дадените пари за работниците и потрошените средства за граѓа, беа потрошени по дваесет илјади златници. Командата на едниот од овие бродови му беше доверена на Кемал Реис, а командата на другиот на Бурак Реис.

Кога подготовките беа завршени на ден дваесетти шевал 904 година,⁹⁸ Бајазид-хан отпатува од Истанбул, прво пристигна во Одрин, потоа во Сер и дојде во Ениџе Вардар. Тогаш го испрати румелискиот беглербег Мустафа-паша да го опколи Инебахти. (II — 405).

По освојувањето на Инебахти, минувајќи преку Енишехир, Саригол и Битола султанот Мурад допатува во Скопје. По неколкудневен престој во овој град, за да ја помине зимата, се врати во Одрин (II — 408).

⁹⁶ Meḡy 19. VIII 1498 и 8. VIII 1499 година.

⁹⁷ Инебахти — турски назив за градот Лепант во Грција.

⁹⁸ На 31. V 1499 година. Турците безуспешно го напаѓале и го опколувале Лепант од 1477, а успеале да го преземат од Венецијанците дури во 1499 година. Лепантската поморска битка била во 1571 година.